

MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRETMENLERİN EĞİTİM FAKÜLTELERİNDE ALMIŞ OLDUKLARI ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Ahmet BOZAK

Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü,
abozok77@hotmail.com

Talip ÖZDEMİR

İstanbul Maarif Müfettişi, MEB İstanbul Maarif Müfettişleri Başkanlığı,
tlpozdemir@hotmail.com

Durmuş SERASLAN

Tokat Maarif Müfettişi, MEB Tokat Maarif Müfettişleri Başkanlığı,
durmusseraslan@hotmail.com

Makale Gönderme Tarihi: 26.04.2016 Makale Kabul Tarihi: 15.12.2016

Özet

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının üniversitelerde almış oldukları öğretmenlik eğitime ilişkin görüşlerinin neler olduğunu; üniversitelerde ne tür bir öğretmenlik eğitimi almak istediklerini belirlemek ve öğretmen adaylarının bu eğitiminin daha başarılı olabilmesi için önerilerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi izlenmiş olup, veri toplama sürecinde standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Şanlıurfa İli'nde 2012 yılında göreve başlamış 60 aday öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonuçları göre; eğitim fakültelerinin öğretmen adaylarını, mesleğe hazırlama konusunda yetersiz olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Mesleğe yeni başlamış aday öğretmenler; öğrencilerle daha çok vakit geçirebilecekleri uygulamaya dönük bir eğitim almak istedikleri, eğitim fakültelerinde ders veren öğretim elemanlarının öğretmenliği bilen, tanıyan ve kendini iyi yetiştirmiş kişilerden olması gerektiği, öğretmenlik uygulamasına yönelik ders süresinin uzatılması gerektiği ve Kamu Personeli Seçme Sınavının (KPSS) kaldırılması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar kelimeler: Eğitim fakültesi, mesleğe yeni başlayan öğretmenler, öğretmen eğitimi

THE OPINIONS OF BEGINNING TEACHERS ON EDUCATION AND TRAINING THEY HAD AT FACULTIES OF EDUCATION

Abstract

The aim of this study is to describe the beginning teachers' views related to teacher education and training which they had at faculties of education; which kinds of teaching education the teacher-trainees wish to have at universities, and their suggestions for universities' being more successful at teachers' education. A qualitative research model was used in this study, and data were collected by means of phenomenological interviewing

technic. The study group was formed by 60 beginning teachers working in province of Şanlıurfa, in September, 2012. The results of the study indicated that the education faculties were inadequate at training the students to teaching profession itself. Beginning teachers stated that they want to have a more practical education; they also suggested that university teachers should be the teachers who have good teaching qualifications; the duration of training should be lengthened and be started at the first class of universities; there should be lessons at faculties of education about communication towards students and parents; more emphasis should be put on child psychology; state teachers selection exam (KPSS) should be annulled.

Keywords: Faculty of education, beginning teachers, teacher education and training

Giriş

Toplumda eğitime verilen değer, toplumsal gelişmişliğinin önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilebilmektedir. Eğitime verilen değerın birçok ölçüsü olmakla birlikte, nitelikli öğretmen yetiştirme bunların başında gelmektedir. Etkili ve verimli bir eğitim sisteminin temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilen öğretmenin nitelikli ve donanımlı yetiştirilmesinin, öğrencilerin de aynı şekilde nitelikli yetiştirilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Birçok ülkede öğretmelerin genel durumları incelendiğinde, öğretmenlerin moral ve motivasyonlarının düşük olması, tükenmişlik hissetmeleri ve mesleğe devam etme konusunda cesaretlerinin kırılması gibi durumlar oldukça yaygın olarak görülmektedir. Çok sayıda öğretmen, öğretmenlik mesleğinin, eskisi gibi saygı görmediği düşüncesindedir. Bu durum, öğretmenlerin meslekten ayrılmasına sebep olmaktadır. ABD ve diğer bazı ülkelerde, öğretmen eğitiminin yeniden yapılandırılması ve ücretlerin artırılması sıkça tartışılmaktadır (Wagner, 2008).

Bilgi teknolojinin hızla gelişerek yaygınlaşması, bütün ülkelerde bireysel ve toplumsal yaşam ile ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal sistemler üzerinde büyük ve köklü değişimlere neden olmaktadır. Böylece, dünya genelinde bu hızlı değişime bağlı olarak, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Sorunun çözümü için ise eğitim sisteminin ve eğitim programlarının, değişen koşullara ayak uyduracak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Sağlam, 2006). Eğitimin bu türden önemli bir görevi yerine getirebilmesi için ülkeler, eğitim sistemlerini, kendi insanların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal taleplerine cevap verecek şekilde düzenlemektedirler (Göçebe, 2010). Bahsedilen tüm bu değişim ve dönüşüm içerisinde en önemli aktörlerin ise öğretmenler olduğu söylenilebilir. Kaya'nın (1984) da belirttiği gibi *“Öğretmenler önemli bir insan sermayesini temsil ederler ve onların eğitim sürecine katkıları kalkınma yönünden en önemli etkidir”*. Eğitim sisteminin toplum nazarındaki nihai başarısını belirleyicisi, yetiştirilen öğretmenlerin niteliği olacaktır. Bu nedenle öğretmenler bilgi, beceri ve tutumlarla beraber mesleki formasyon yönünden de yeterli düzeyde olmalıdır. Kısacası nitelikli bir öğretmen olabilmek için tüm yeterliklerin kazanılması gerekmektedir. Öğretim niteliği ile beraber öğrenci başarısının artırılması ve bunun

sonucunda öğretmenlik mesleğinin toplumsal değerin artması, eğitim sisteminde görev yapacak olan öğretmenlerin daha nitelikli yetiştirilmesiyle gerçekleştirilebilir (Kahramanoğlu, 2010).

Öğretmenlik mesleği, eğitim öğretim yapılan branş ve mesleki bilgilerde sürekli değişim ve gelişimi gerektirmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin, mesleğin başlangıcından itibaren, gelişimlerini sürdürebilecekleri eğitim politikaları ve uygulamalarıyla sürekli desteklenmeleri gerekmektedir (Aksu ve diğerleri, 2015). Günümüzde öğretmen adaylarından, pedagoji alanında ve uygulamalarında bilgi sahibi olmalarının yanı sıra, pedagojik okuryazarlık olarak nitelendirilen becerilere de sahip öğretmenler olmaları beklenmektedir. Usta ve Karakuş'a (2016: 137) göre pedagojik okuryazar olma sürecinde öğretmenlerin, "pedagojik bilgiyi edinme", "pedagojik bilgiyi örgütleme" ve "pedagojik bilgiyi uygulama" aşamalarından geçerek, bu aşamalarda bir takım temel yeterliliklere sahip olması, öğretmenlerin kendi öğretim alanlarında daha etkili olabilmelerini sağlayan önemli bir yeterlilik olarak değerlendirilmektedir.

Öğretim sürecinde öğretmenin, öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda planlı hareket etmesi, ders anlatımında içeriğe uygun farklı materyaller ile yöntem ve teknikleri etkili olarak kullanması, zaman yönetimi becerilerine sahip olması, derslerde öğrenci katılımını sağlaması ve sürecin sonunda öğrencilerin kazanımlarını değerlendirerek, onların bireysel gelişimlerini izleyebilmesi gerekmektedir (Çelikten ve diğerleri 2005).

Sonuç olarak, nitelikli öğretmen yetiştirmek için, bireyde öğretmenliğe yönelik mesleki niteliklerin oluşması ve gelişmesi önemlidir. Öğretmenin yetiştirilmesinde bunu sağlayacak en belirleyici yer ise eğitim fakülteleridir. Bugün Türkiye'deki eğitim fakültelerinin, başta mezun olan öğretmenler olmak üzere, sistemin içerisinde yer alan eğitimciler tarafından da sorgulandığı, fakültelerde öğrenilenler ile uygulamada olanlar arasında farklılıkların olduğu, bu nedenle de fakültelerde alınan mesleki eğitimin yetersiz kaldığı ve eğitim fakültelerinin öğretmen adaylarını mesleğe yeterince hazırlayamadığı gibi hususların sıkça dile getirildiği söylenebilir.

Çalışmanın Amacı

Yapılan çalışmanın amacı, eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme ile ilgili mevcut durumunu, fakültelerden yeni mezun olan aday öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ortaya koymak ve eğitim fakültelerinde daha nitelikli öğretmenlerin yetişmesi için neler yapılması gerektiği ile ilgili öneriler sunmaktır.

Bu amaç çerçevesinde katılımcılara, eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe hazırlama sürecini nasıl değerlendirdikleri; eğitim fakültesinde nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğine yönelik görüşlerinin neler olduğu; eğitim fakültesinde ders veren öğretim üyelerinden mesleğe yönelik derse girenlerin daha önce okullarda çalışmış kişiler olması hakkındaki görüşlerinin neler olduğu; eğitim

fakültelerinde öğretmen adaylarının yetiştirilmesi konusundaki önerilerinin neler olduğu konularında dört soru yöneltilmiştir.

Yöntem

Yapılan çalışmada nitel bir araştırma yöntemi izlenmiş olup, veri toplama sürecinde standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme genel olarak, görüşmeci yanlılığının azaltılarak aynı soruların sistematik bir sıra içerisinde bütün katılımcılara aynı şekilde sorulması neticesinde öznel yargıların en aza indirildiği, elde edilen verilerin karşılaştırılmasının ve analizinin görece kolay olduğu bir yöntemi ifade etmektedir (Karasar, 2005; Punch, 2005, Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu, Şanlıurfa Merkez İlçesinde 2012 Eylül Ayı'nda göreve başlamış ve 2013 Şubat ayında Temel Eğitim Kursu'na katılmış 60 aday öğretmen oluşturmaktadır. Katılımcılar, aday öğretmenlere yönelik düzenlenen temel eğitim kursiyerleri arasından gönüllülük esasına göre belirlenmiş, araştırma kapsamında yaş, cinsiyet ve branş gibi demografik değişkenlere ilişkin analiz yapılmayacağından dolayı, katılımcıların demografik özellikleri hakkında veri toplanmamış, hazırlanmış olan standartlaştırılmış açık uçlu sorular sorularak, elde edilen nitel verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Veri toplama Araçları

İlk olarak, alanyazın incelenerek araştırılan konuya yönelik bir görüşme formu hazırlanmıştır. Daha sonra 8 aday öğretmen ile ön görüşmeler ve formun pilot uygulaması yapılmıştır. Verilen cevaplar alan uzmanı öğretim üyeleri ve görüşme yapılan öğretmenlerle beraber değerlendirilerek forma son şekli verilmiş, dört sorudan oluşan bir form hazırlanmıştır. Daha sonra bu sorular çerçevesinde, 60 öğretmenden, standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır. Karasar'a (2005) göre görüşme çoğunlukla yüz yüze yapılmakla birlikte, telefon ve televizyonlu telefon gibi anında ses ve resim iletilicileriyle de yapılabilmektedir. Benzer şekilde Punch'a (2005) göre de görüşme yüz yüze grup görüşmesi şeklinde yapılabileceği gibi, posta yoluyla, kendi başına yanıtlanan soru formları aracılığıyla veya telefon görüşmesi şeklinde de yapılabilmektedir.

Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği ile toplanan nitel verilerin betimsel çözümlemeleri yapılarak görüşülen kişilerin sorulara verdikleri yanıtlar sınıflandırılmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar bir araştırmacı tarafından incelenerek betimsel içerik analizleri yapılmış, birbirine yakın görüşler ortak ve kapsayıcı bir cümle etrafında gruplandırılarak ifade edilmiştir. Elde edilen veriler ve sınıflandırmalar, her üç araştırmacı tarafından birlikte yeniden değerlendirilerek, ortak görüş ve ifadeler birleştirilerek, frekans değerleriyle birlikte yorumlanmıştır. Ayrıca, katılımcı beyanlarından doğrudan alıntılar yapılarak, katılımcı görüşleri doğrultusunda oluşturulan sınıflandırmalar desteklenmiştir. Doğrudan alıntılarda

temel ölçüt, ortak görüşlerin açıklanmasının yanı sıra, dikkat çeken farklı görüşlerin de araştırmaya yansıtılmasıdır. Araştırmaya katılan öğretmenler 1'den 60'a kadar numara verilerek kodlanmıştır.

Araştırmada iç geçerliği sağlamak amacıyla aday öğretmenlerin kendilerine yöneltilen sorulara ilişkin cevapları, ortak ve kapsayıcı ifadeler etrafında sınıflandırılmış ve belirtilen görüşler arasından alınan doğrudan ifadelerle desteklenmiştir. Dış geçerliği sağlamak için ise araştırma sürecinde yapılan bütün çalışmalar ve araştırma yönteminin uygulanışı ayrıntılı biçimde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği için yapılan sınıflandırma ve kodlamalar her üç araştırmacı tarafından birlikte yeniden değerlendirilmiştir. Araştırmacılar tarafından birlikte yapılan değerlendirmede herhangi bir istatistik işlemi uygulanmamış, genel bir son değerlendirme yapılmış, betimsel veri ifadelerinin birbirine yakın olduğu durumlarda, katılımcı görüşlerinin en net ve kapsayıcı şekilde ifade edilebilmesi için sınıflandırmalar arasında birleştirme ve düzeltmeler yapılarak, frekans değerleriyle birlikte betimsel verilere son şekli verilmiştir.

Bulgular

Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin eğitim fakülteleri hakkındaki görüşlerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

1) Eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe hazırlaması ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde;

Araştırmaya katılan aday öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (51 kişi), eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe hazırlama konusunda yetersiz olduğunu belirtirken, katılımcıların bazıları (9 kişi) ise eğitim fakültesinde teorik ve akademik açıdan yeterli bilgiyi aldıklarını ancak aldıkları eğitimin öğretmenlik meslek bilgisi açısından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, eğitim fakültesinde aldıkları eğitimin kendilerini öğretmenlik mesleğine hazırlamada yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmektedirler. Bu bulgu ile ilgili dikkat çeken bazı değerlendirmeler şu şekildedir;

“Mezun olduğum fakülte akademik açıdan iyi bir eğitim verdi ama öğretmenlik mesleği açısından pek verimli bir eğitim verdiği söylenemez. Öğretmenliğe başladığımda bunu daha çok hissettim. Üniversitede aldığım eğitimle öğretmenlik görevini yerine getirmek arasında büyük bir fark var...” (Ö-9),

“Eğitim fakültesinin bizi öğretmenlik mesleğine hazırlama konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çünkü genelde bilgi ağırlıklı ders işleniyor. Uygulama dersleri çok az...” (Ö-17),

“Üniversitede aldığım eğitim elbette beni tamamen öğretmenliğe hazırlayamadı. Aldığım eğitim daha çok teoriye yönelik olduğu için kısmen faydalı oldu...” (Ö-26),

“Mezun olduğum fakültede aldığım teorik dersler sayesinde mesleğe yönelik gerekli teorik bilgileri aldım. Fakat uygulamalı eğitim yani staj derslerimde ise hiç uygulamaya gidilememiş olmasından dolayı öğretmenlik mesleği için gerekli ve esas olan pratiği edinemedim bulunmaktayım...” (Ö-35),

“Aldığım eğitimin beni mesleğe yeterince hazırlamadığını düşünüyorum. Fakültede yoğun olarak psikolojik danışma üzerine eğitim aldım. Şimdi ise okul rehber öğretmeniyim. Açıkçası göreve başladığımda afalladım. Ne nasıl olur, nasıl yapılır hiçbir bilgim yoktu. Zamanla bir şeyler öğrendik ama hala yetersiz olduğunu düşünüyorum. Arkadaşlarla bilgi alış-verişinde bulunarak bir şeyler yapabiliyorum...” (Ö-38),

“Okuduğum fakültenin bizlere sunduğu imkânlar çok kısıtlıydı. İstediğim her branşta (Voleybol, basketbol, hentbol gibi) gerekli eğitimi tam olarak alamadım. Branşlar seçmeli olarak sunulduğu için gerekli olan tüm branşlarda bilgi ve beceri sahibi olamadım...” (Ö-41),

“Fakültede geçen ilk üç yıлымda aldığım dersler sadece teorikti. Pratik yapma şansımız olmadı. Aldığım teorik derslerin bazılarını zaten yıllardır görüyordum. Tekrar bu dersleri (Türkçe, tarih) görmek gereksiz geldi bana. Son sınıfa yani staj dönemine kadar hiç işitme engelli çocuk görmedik, bu çocuklarla iletişim kurmadık. Sadece son sene öğrencilerle çalışma fırsatı bulduk. Fakat staj gördüğümüz İÇEM’deki (İşitme Engelli Çocuklar Eğitim ve Araştırma Merkezi) çocuklar hiçbir şekilde Türkiye’deki öğrencileri temsil etmiyordu. İÇEM’deki öğrenciler cihazları, aile eğitimleri, küçük yaşta edinilen donanımlarıyla çok iyiydiler. Onlarla çalışmak normal çocuklarla çalışmak gibiydi. Bu yüzden şu ana çalıştığım çocuklarla çalışırken çok zorlanıyorum. Çünkü her bakımdan çok eksikleri var. Buna bağlı olarak fakültemde daha kapsamlı örneklerle çalışılması gerekirdi diye düşünüyorum...” (Ö-54).

Yukarıda bazı katılımcıların görüşleriyle de ifade edildiği üzere, katılımcılar genel olarak, eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe hazırlama konusunda yetersiz olduğu görüşündedirler. Diğer yandan, bir kısım katılımcılar ise akademik açıdan yeterli bilgiyi aldıklarını ancak bu eğitimin öğretmenlik meslek bilgisi açısından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla katılımcıların büyük bir çoğunluğu, eğitim fakültesinde aldıkları eğitimin kendilerini mesleğe hazırlamada yetersiz kaldığını düşünmektedirler.

2) Eğitim fakültesinde nasıl bir eğitim olması gerektiği ile ilgili bulgular;

Araştırmaya katılan öğretmenlerden; 46’sı eğitim fakültesinde uygulamaya dönük bir eğitim olması gerektiğini, 14’ü okul ve öğretmenlik uygulama süresinin daha uzun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılardan 27’si eğitim

fakültelerinin kendilerini öğretmenliğe psikolojik olarak hazırlaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bu konuyla ilgili görüş bildiren öğretmenlerden; (Ö-7): *“Fakülteler öğretmen adaylarına daha çok uygulamaya dönük eğitim vermelidir. Her şey teoride kaldığı için üniversite bittiğinde göreve başladığımızda çok zorluk çekiyoruz. Bir anlamda sudan çıkmış balığa dönüyoruz...”*;

(Ö-14): *“Bilgi yüklemesi yapılan bir eğitim değil, uygulama ağırlıklı bir eğitim almak isterdim. Görev yapacağımız okullarla son sınıfta tanışmak yerine, üniversiteyi kazandığımız ilk yıldan itibaren sürekli iletişim halinde olmak isterdim...”*;

(Ö-19): *“Eğitim fakültesinde daha çok pratiğe dayalı bir eğitim almak isterdim. Pratikten kastım, mesleğin icra alanı olan okullarla iç içe olmak ve öğrencilerle daha çok iletişim kurmaktır...”*;

(Ö-38): *“...ders programları teorinin yanında pratiği de göz önüne alacak biçimde düzenlenmeli. Örneğin stajyerlik dönemi daha uzun olabilir. Öğrencilerle geçirecek süre arttırılabilir...”*;

(Ö-26): *“Eğitim fakültesinin beni mesleğe psikolojik olarak hazırlamasını isterdim. Çünkü fakültedeyken okul ortamını görme şansımız pek olmadı. Sadece dördüncü sınıfta gördük. Ben dördüncü sınıfa gelip o ortamı gördüğümde kendimin psikolojik olarak öğretmenlik mesleğine hazır olmadığımı hissettim. Eğer birinci sınıftan itibaren o ortam bize yaşatılsaydı psikolojik olarak daha hazır olabilirdim...”*;

(Ö-44): *“Eğitim fakültesinin en büyük eksikliğini uygulamada hissettim. Bence eğitim fakülteleri uygulama derslerini (staj) bütün sınıflara yaymalılar. Yani birinci sınıftan itibaren staj çalışmaları başlamalı...”*;

(Ö-52): *“Yerinde ve yaparak yaşayarak alınacak bir eğitimin bizlere büyük katkısı olacağına inanıyorum. Üniversitelerde aldığımız stajyerlik kurslarının daha sık yapılmasını ve öğretmenlik mesleği adına daha fazla seminer olmasını isterdim...”*;

(Ö-55): *“Uygulama imkânının daha çok olduğu bir eğitim almak isterdim. Stajı çok gerekli buluyorum, sadece son sınıfta olması ise yetersiz. Öğretmen olup sınıfa girince neye uğradığımızı şaşırırdık. Bu sebeple daha fazla uygulama olmalı...”*;

(Ö-60): *“bölümümle ilgili olarak daha aktif ve daha uygulama ağırlıklı bir eğitim almak isterdim. 5 yılını İngilizce eğitimine vermiş birisi olarak örneğin İngilizceyi en azından anadilime yakın konuşmak isterdim...”* şeklinde konuya ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir.

Yukarıda bazı katılımcıların görüşleriyle de ifade edildiği üzere, katılımcılar genel olarak, eğitim fakültelerinde uygulamaya dönük eğitim olması ve öğretmenlik uygulama sürelerinin daha uzun tutulması yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunun dışında, dikkat çeken diğer bir görüş ise fakültelerde alınan eğitimin öğrencileri

öğretmenlik mesleğine psikolojik olarak da hazırlaması gerektiği yönündeki görüş olmuştur.

3) *Eğitim fakültesinde ders veren öğretim üyelerinden mesleğe yönelik derse girenlerin daha önce okullarda çalışmış kişiler olması ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde;*

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (58 kişi) eğitim fakültelerinde mesleğe yönelik derse giren öğretim üyelerinin belli bir süre öğretmenlik, yöneticilik veya müfettişlik gibi görevlerde bulunmuş kişilerden seçilmesinin öğretmenlik mesleğini daha iyi tanımlarını sağlayacağını, mesleğe daha hazır hale gelebileceklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu ile ilgili dikkat çeken bazı değerlendirmeler şu şekildedir;

“Eğitim fakültelerinde ders veren öğretim üyelerinden en azından bazıları öğretmenlik yapmış kişiler olursa, öğretmenin çektiği sıkıntıları, zorlukları daha iyi bileceği için mesleğe büyük katkısı olacaktır. ...” (Ö-3);

“Okulu bilen oradaki şartları tanıyan kişiler öğretim görevlisi olursa öğrencilere daha faydalı olur...” (Ö-9);

“Öğretim üyelerinden mesleki derslere girenlerin alanı bilen, alanda çalışan kişilerden olması kesinlikle bizlere daha faydalı olur. Çünkü meslekte deneyim ve tecrübe önemlidir. Ayrıca başkalarının deneyimleri, yaşadığı problemler pratikte ve uygulamada bazı durumlarda emsal teşkil edeceğinden öğrencilere yol gösterici olacaktır...” (Ö-24);

“Eğitim fakültelerindeki öğretim üyelerinin belli bir süre okullarda çalışarak akademik kariyer yapmış kişilerden seçilmesi, çalışma süresince kazandıkları deneyimleri fakülteye öğrencilere aktarmaları çok olumlu katkı sağlar. Ayrıca deneyimli kişiler olmaları kaliteyi artırır diye düşünüyorum...” (Ö-26);

“Benim mezun olduğum fakülteye hocalarımızdan bazıları daha önce okulda çalıştıklarını söylüyorlar ve okulda karşılaşacağımız sorunlardan, problemlerden örnekler veriyorlardı. Biz bu tavsiyelerden çok şey öğrendik. Bu nedenle hocaların öğretmenlik tecrübesi, hatta yöneticilik ve müfettişlik yapmış olmaları, öğretmen adaylarına büyük katkılar sağlayacaktır diye düşünüyorum...” (Ö-43);

“Belli bir alanda uzmanlaşmış kişilerin, o işte daha başarılı olacakları bir gerçektir. Eğitim alanında da, özellikle eğitim fakültelerinde ders veren öğretim üyelerinin alanında yeterince uzmanlaşmış bireyler olmaları, eğitim-öğretimde kaliteyi artıracaktır. Çünkü bu bireyler uygulamalı olarak, o işin içinde bulunmuş ve gerekli tecrübeyi edinmiş olan kişilerdir...” (Ö-45);

“Öğretmenlik çok özel bir meslektir. Böyle özel bir mesleğe yönelik yapılacak çalışmaların da özel olması gerekir. Eğitim fakülteleri diğer fakülteler gibi vize ve finallerden geçer not alınınca yeterli görülen bir fakülte olmamalı. Bu bağlamda ders verecek öğretim görevlilerinin de bazı özelliklerinin olması, eğitim fakültelerini, dolayısıyla mezunlarını farklı ve özel yapacaktır...” (Ö-51);

“Öğretim elemanlarının öğretmenlik yapmış kişiler olması bence çok önemli. Üniversitedeki hocalarımızdan geçmişte öğretmenlik, müfettişlik yapanla yapmayanlar arasında belirgin farklar vardı. Çünkü onlar işin içerisinde olduklarından bizim nelerle karşılaşacağımızı biliyorlardı ve buna göre eğitim veriyorlardı...” (Ö-53);

“Öğretmenlik mesleği teorik bilgilerle sınırlandırılmaz. Öğrenciyle bire bir muhatap olmadan etkili bir öğretmen olunamaz. Bu yüzden yüzlerce öğrenci yetiştirecek bir öğretmenin bu tecrübeleri kazanması gerekir ki tecrübelerini paylaşılsın ve doğru açıdan bakabilsin...” (Ö-57).

Yukarıda bazı katılımcıların görüşleriyle de ifade edildiği üzere, katılımcılar genel olarak, mesleğe yönelik derslerin belli bir süre öğretmenlik, yöneticilik veya müfettişlik gibi görevlerde bulunmuş öğretim üyeleri tarafından verilmesinin, kendilerinin öğretmenlik mesleğini daha iyi tanımlarını sağlayacağını böylece mesleğe daha hazır hale gelecekleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

4) Öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinde iyi bir öğretmen olarak yetişebilmeleri için yapılan öneriler ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde;

Araştırmaya katılan aday öğretmenlerden; 53’ü eğitim fakültelerindeki eğitimlerin uygulama ağırlıklı olması ve bu kapsamda okul deneyimi uygulama süresinin daha uzun olması gerektiğini, 45’i öğretim üyeleri ve öğretim görevlilerinin iyi yetişmiş kişiler olmaları gerektiğini, 37’si öğrenci, veli ve meslektaşlarla iletişim konusunda dersler konulmasının faydalı olacağını belirtirken, 58’i KPSS’nin (Kamu Personeli Seçme Sınavı) eğitimlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Bu bulguyla ilgili bazı katılımcı görüşleri şunlardır;

(Ö-15): *“Öğretmen adaylarına bence her yıl stajyerlik konulmalı. Böylece öğrencilerle iç içe olup öğretmenliğe daha iyi hazırlanılır. Sıralarda oturup hocaları saatlerce dinlemekle öğretmenlik gibi zorlu bir meslek öğrenilmez...” (Katılımcının burada stajyerlik olarak sözünü ettiği konu, eğitim fakültelerinde verilen okul deneyimi veya öğretmenlik uygulamasına yönelik derslerdir);*

(Ö-17): *“Öncelikle KPSS kaldırılmalıdır. Çünkü öğretmenler KPSS yüzünden derslerine gereken önemi verememektedir...”;*

(Ö-24): *“Programda yer alan fakat öğretmenlikte bir işlevi bulunmayan derslerin mümkünse kaldırılması, bunların yerine daha işlevsel, öğretmenlik mesleğine yönelik derslerin konulması gerekir. Ayrıca 4 yıllık eğitimin yarısı üniversitede, diğer yarısı ise ilgili kurumlarda staj yoluyla alınmalıdır...”;*

(Ö-29): *“Eğitim fakültesinden yeni mezun birisi olarak, uygulama derslerinin daha çok olması gerektiğini, kendi alanımızla ilgili daha yararlı derslerin müfredata konulması gerektiğini, en önemlisi eğitim fakültelerinde farklı dersler için o alanda çalışmış kişilerin yer alması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin “Bilimsel araştırma yöntemleri dersini” edebiyat alanında yüksek lisans alan birinden öğrenmeye çalışmak çok yararlı olmadı...”;*

(Ö-32): *“Teorik bilgilerin yanında uygulamaya da önem verilmesi gerektiği görüşündeyim. Öğretmen adaylarının zamanlarının çoğunu üniversiteler yerine okullarda geçirmeleri gerektiğine inanıyorum...”;*

(Ö-43): *“Hayatımızda kullanamayacağımız sadece ders olarak görünen birçok dersin kaldırılarak öğrencileri tanıma, öğrencilerle, velilerle ve meslektaşlarımızla iletişim kurma becerileriyle ilgili derslerin konulması daha faydalı olur diye düşünüyorum. Ayrıca uygulamaya yönelik bir eğitim programı olmalı ve öğretmenler branşlarında iyi yetiştirilmelidir. Örneğin bir İngilizce öğretmeni eğitim fakültesini bitirdiğinde iyi derecede İngilizce konuşabilmelidir...”;*

(Ö-48): *“Öncelikle eğitim fakültelerine alınan öğrenci sayısı azaltılmalıdır. Böylece KPSS gibi hiçbir faydası olmayan bir sınav ortadan kalkmış ve öğrencilerin dikkati öğretmenlik mesleğine yönelmiş olur...”;*

(Ö-50): *“Başta öğretim üyelerinin kendisini iyi yetiştirmesi gerekmektedir. Sonra teoriden çok uygulamaya dönük bir eğitim programı olmalıdır...”* demektedirler.

Yukarıda bazı katılımcıların görüşleriyle de ifade edildiği üzere, katılımcılar genel olarak, eğitim fakültelerindeki programın uygulama ağırlıklı olması; öğretim üyeleri ve öğretim görevlilerinin öğretmenlik meslek alanında iyi yetişmiş kişiler olmaları; öğrenci, veli ve meslektaş iletişimi konularında daha kapsamlı derslerin konulması ve KPSS’nin eğitimlerini olumsuz etkilediği, bu nedenle de kaldırılması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır.

Tartışma ve sonuç

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında yapılan tartışma, sonuç ve öneriler aşağıda sunulmuştur.

Yapılan araştırmanın nitel bir araştırma olması nedeniyle elde edilen araştırma sonuçların, bütün eğitim fakülteleri ve mesleğe yeni başlamış aday öğretmenlere yönelik genel sonuçlar şeklinde değerlendirilmesi güçtür. Bununla birlikte, 60 kişilik çalışma grubunun görüşlerine dayalı olarak elde edilen sonuçlar şunlardır:

1) Katılımcıların büyük çoğunluğu (51 kişi) eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe hazırlama konusunda yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu durumun birçok nedeni olabileceği kabul edilmekle birlikte, eğitim fakültelerinin programlarıyla ilgili problemlerin en başta geldiği söylenebilir. Aday öğretmenlerin araştırmada da söylediği gibi uygulama derslerinin ve sürelerinin yetersizliği, öğretmen yetiştirme programlarına yönelik bir değişimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğretmen adayları, neyi nasıl öğretecekleri konusunda daha fazla uygulama çalışması istemekte, öğrencilerle daha çok vakit geçirmeyi talep etmektedirler. Diğer önemli bir neden ise üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliğinin yetersiz oluşudur. Son dönemde Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK arasında işbirliği çalışmalarında bir artış görülmekle birlikte (Milli Eğitim

Bakanlığı'nın hangi branşta ne kadar öğretmene ihtiyacı olduğunu YÖK'e bildirmesi gibi), bu tür çalışmaların, eğitim fakültelerinin programlarına ve uygulamaya yönelik kapsayıcı, uzun soluklu işbirliği çalışmaları olduğunu söyleyebilmek güçtür. Hâlbuki bu işbirliğinin öğretmen sayısının belirlenmesinden öte geçerek, öğretmen adaylarının niteliksel gelişimini sağlayacak alanlarda yoğunlaşması gerekmektedir.

Ingersoll ve Merrill'e (2011) göre, 20. yüzyıl boyunca öğretmenliğin uzmanlık düzeyinde ileri bilgi ve beceri gerektiren profesyonel bir meslek olduğu, bu nedenle de hukuk ve tıp gibi diğer mesleklerle aynı statüde olması gerektiği görüşü savunulmuş, ancak bu durum öğretmenliğin meslekleşme süreci içerisinde, bir takım çelişkileri de beraberinde getirmiştir. Bu çelişkilerin çözümü de öğretmen genel yeterlik ve niteliklerinin açıkça belirlenmesinde yatmaktadır. Mevcut eğitim fakültesi programlarında uygulama süresinin birçok bölümde son bir yıl ile sınırlı olduğu, öğretim programlarında branşa ilgili yeterliklere daha fazla ağırlık verildiği, diğer yandan, mesleğin gerektirdiği yeterliklere yönelik öğretmenlik meslek derslerine ise bu derecede ağırlık verilmediği söylenebilir.

Eğitim fakültelerinin öğretmenleri mesleğe yeterince hazırlayamamasına diğer bir neden olarak, birçok eğitim fakültesinin donanım ve çevresel koşullar açısından yetersiz olması gösterilebilir. Bugün neredeyse her ilde ve her üniversitede açılan eğitim fakültelerinin bir kısmı, sadece ders verilen bir binadan ibarettir. Fakültelerin yakın çevresinde, öğrencilerin kendini geliştirip araştırma yapabileceği, mesleği ile ilgili alternatif uygulamaları görebileceği ortamlar bulunmamaktadır. Örneğin sınıf öğretmenliği bölümünde okuyup hiçbir birleştirilmiş sınıf uygulaması veya kırsal bölge okulu görmeden fakülteden mezun olan birçok öğrenci olduğu bilinen bir gerçektir.

2) Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu, eğitim fakültelerindeki eğitim şeklinin uygulama ağırlıklı olmasını ve uygulama boyutundaki eğitim süresinin daha uzun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların önemli bir kısmı da eğitim fakültelerinin, öğretmen adaylarını mesleğe psikolojik olarak da hazırlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Örneğin bir sınıf öğretmeni mezun olduğunda, köyde görev yapabileceğini bilmeli ve buna göre yetiştirilmelidir. Diğer bir ifadeyle, bir sınıf öğretmeni mutlaka köy okulunu da görmeli, hangi zorluklarla karşılaşabileceğini önceden kestirebilmelidir. Katılımcı görüşleriyle de desteklendiği üzere, eğitim fakültelerinde uygulama ağırlıklı bir programa ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca fakültede işlenecek dersler içerisinde de mümkün olduğunca uygulamaya dönük eğitim öğretim çalışmaları yapılmalı, öğretmen adaylarının her koşula kendilerini hazırlamaları sağlanmalıdır. Katılımcılar tarafından ifade edilen fakültelerdeki eğitimin öğrencileri, öğretmenlik mesleğine psikolojik açıdan hazırlaması gerektiği konusu da öğretmenlik ve okul uygulama ders sürelerinin artırılmasıyla çözülebilecek bir konu olarak değerlendirilebilir.

3) Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu (58 kişi), eğitim fakültelerinde mesleğe yönelik derse giren öğretim üyelerinin belli bir süre öğretmenlik, yöneticilik veya müfettişlik gibi görevlerde bulunmuş kişilerden

seçilmesinin, öğretmenlik mesleğini daha iyi tanımalarını sağlayacağını, mesleğe daha hazır hale gelebileceklerini belirtmişlerdir. Buna göre mesleki tecrübenin öğretmenlik mesleğini tanımada önemli bir etken olduğu söylenebilir. Akademik yönden kendini geliştirmek son derece önemlidir. Bunun yanına mesleki tecrübe de eklenirse, katılımcıların da talep ettikleri yönde nitelikli bir öğretmenlik meslek eğitimi seviyesine daha fazla yaklaşılabilecektir. Tabi ki her öğretmen, yönetici veya müfettiş, akademik alanda çalışma yapmamaktadır. Ancak bu meslek dallarında çalışmakta olan ve aynı zamanda akademik kariyerlerini sürdüren kişilerin eğitim fakültelerinde daha fazla görev almaları teşvik edilmelidir.

4) Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, KPSS'nin eğitimlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Eğitim fakültesini kazanan bir öğrenci daha okula başlar başlamaz, KPSS'yi düşünmek durumundadır. Çünkü bugün için fakültede alınan derslerden başarılı olarak eğitim fakültesini bitirmek, öğretmen olmak için yeterli bir koşul değildir. Öğrenciler de bunun gereği olarak bir yandan öğretmen olmak için gerekli dersleri öğrenerek başarılı olmaya çalışırken, bir yandan da KPSS'ye hazırlanmak durumunda kalmaktadırlar.

Eğitimde niteliğin artırılması, öğretmenlik eğitimi öncesinde yapılacak olan seçime, öğretmenlik mesleğinin statüsüne ve iş bulma koşullarına bağlıdır. Nitelikli öğretmen yetiştirmek, geçmişte olduğu kadar günümüzde de Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde önemli bir konu olmaya devam edecektir (Akyüz, 1999). Eğitim öğretim alanında başarılı olmada, öğretmenlerin nitelikli bir hizmet öncesi eğitim almaları da büyük önem taşımaktadır (Sözer, 1991). Öğretmenlik mesleğine yönelen kişilerin birçoğu, mesleğin hizmet öncesi eğitim veya hizmet içi eğitim aşamalarında eğitimlerini bırakabilmektedirler. Bu süreçteki kayıpların azaltılması adına, adayların seçiminde ve yerleştirilmesinde adayların, öğretmenlik mesleğine yatkınlıklarını ölçecek bir test uygulanmasının faydalı olacağı söylenilebilir. Uygulanacak olan bu türden bir test, adayların gerekli kişisel ve mesleki özelliklerinin yanı sıra, adayların öğretmen olmaya yeterince istekli, kararlı ve eğilimli olup olmadıklarını da belirleyebilmelidir (Uçan, 2001). Bu nedenle KPSS yerine, öğretmen adayı eğitim fakültesine girmeden iyi bir elemenden geçirilmeli, sadece akademik değil, sosyal ve psikolojik yönlerden de değerlendirilmeli ve gerçekten bu mesleği seven öğretmen adayları eğitim fakültesine alınmalıdır. Bu şekilde yapılacak olan bir seçme ve değerlendirme uygulamasının, eğitim fakültelerinden yetişen öğretmen adaylarının niteliğine de önemli katkı sağlayacağı söylenebilir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda, şu önerilere yer verilmiştir:

1. Eğitim fakültelerindeki okul ve öğretmenlik uygulama derslerinin süreleri artırılmalı, uygulamalı eğitimlere ağırlık verilmelidir.

2. Yükseköğretim Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında mevcut işbirliği daha fazla geliştirilerek hem ihtiyaç oranında öğretmen alımı planlamalı, hem de bulunduğu yerde yeterli olanaklara sahip olmayan fakültelerin öğrencilerine (Örneğin sınıf öğretmenliği bölümünde okuyup bulunduğu yerde birleştirilmiş sınıf uygulaması olmayan) başka illere giderek uygulama yapma olanağı sunulmalıdır.

4. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen, yönetici ve müfettiş olarak görev yapmakta olan eğitimcilerin akademik kariyer yapmaları teşvik edilerek, gerekli yeterlilikleri sağlayan kişilerin eğitim fakültelerinde daha fazla görev almaları sağlanmalı; bunun yeterli olmadığı durumlarda da yapılacak bir protokolle fakültenin bulunduğu yerdeki milli eğitim personellerinden alanında yetişmiş kişilerin, mesleğe yönelik derslere geçici görevli olarak girmeleri sağlanmalıdır.

5. Öğretim üyelerinin öğretmenlik meslek eğitimi alanında daha nitelikli yetiştirmeleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda öncelikle ders yükleri azaltılmalıdır. Ayrıca eğitim fakültelerindeki öğretim üyelerinin öğretmenlik mesleğinden kopmamaları, gelişmeleri yakından ve yerinden görmeleri için okullara gidip araştırma ve geliştirmeye yönelik uygulamalar yapmaları sağlanmalıdır. Ayrıca, 2547 sayılı kanunun 38. Maddesi yeniden düzenlenerek, üniversitelerde görevli akademik personelin, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki kurumlarda görev almaları (akademik teşvik ve yükselme gibi) daha fazla teşvik edilmelidir.

6. Öğretmen adayları eğitim fakültelerine girmeden önce seçilmeli, sadece akademik açıdan değil, sosyal ve psikolojik yönlerden de değerlendirilmeli, bu konuda öğretmen adaylarının yeterlilikleri ölçebilecek kendi toplumumuza özgü ulusal ölçek ve testlerden oluşan bir seçme ve değerlendirme sistemi geliştirilmelidir.

Kaynakça

Aksu, M. B., Aksu, T., Apaydın, Ç., Kasalak, G., Tan, O. ve Şenol, Y. (2015). Aday öğretmenlerin uygulamalı eğitim sürecinin akran danışma ve kliniksel denetim yoluyla desteklenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21(2), 131-160.

Akyüz, Y. (1999), *Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirme*, Cumhuriyet'in Yetmişbeşinci Yılında Öğretmen Yetiştirme, Ankara.

Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri, *Kayseri Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.

Göçebe, H. (2010). *MEB merkezi hizmetiçi eğitim kurslarının etkinliği ve yönetim becerilerine katkıları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ingersoll, R.M. and Merrill, E. (2011). The status of teaching as a profession. In J. Ballantine and J. Spade (Eds.), *Schools and Society: A Sociological Approach to Education*, (pp. 185-189) 4th Ed. CA: Pine Forge Press/Sage Publications.

Kahramanoğlu, R. (2010). *Eğitim fakültelerinde okutulmakta olan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Kaya, Y. K. (1984). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika/Eğitim/Kalkınma*. Geliştirilmiş 4. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Döner Sermaye İşletmesi.

Punch K. F. (2005). *Introduction to Social Research–Quantitative & Qualitative Approaches*. London: Sage Publications Inc.

Sağlam, M. (2006). *A.B.Ülkelerinde eğitim basamakları arasında öğrenci akışının düzenlenmesi*, A.B Vizyonu, Türkiye’de Eğitim ve Özel Okullar Sempozyumu, İstanbul: Neta M.

Sözer, E.(1991) *Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği*, Eskişehir.

Uçan, A. (2001). *Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğine Genel Bakış*, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimde Kalite Paneli, Ankara.

Usta, M.E. ve Karakuş M. (2016). Pedagojik Okuryazarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1), 133-146

Wagner, T. (2008). *The global achievement gap: Why even our best schools don’t teach the new survival skills our children need—and what we can do about it*. New York: Basic Books.

Yıldırım, İ. (2001). *Kaliteli Öğretmen Yetiştirme ve Hizmetiçi Eğitimin Yeri*, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimde Kalite Paneli, Ankara.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.